

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. ult.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

non tantum à malo, sed etiam à specie mali abstinendum est, *c. Clm ab omni in pr. inf. De detra & honest. Cleric.* jubet S. Pont. causam utrimque cognosci.

3 Cæterum nihil prohibet, quin unus litigantium alteri amicabiliter cedere possit, *d. c. Super.* Sed tunc videtur ob stare reg. Beneficium Ecclesiasticum non posse licitè sine institutione canonica obtineri, *c. 1. De R. l. in 6.* Verùm Resp. Panor. & Imol. *in d. c. Super.* quod gratia illa cessio sive remissio non quidem titulum det, sed tantum efficiat, ut is, qui movet litem, liti renuntiet tamquam jus non habens. Neque enim eâ supe-

rioris, veluti Episcopi, auctoritate opus est, cum text. *in d. c. Super.* eius non meminerit; nisi, ut rectè ibi monet Panorm. alter per cessionem vel gratuitam renuntiationem dimitteret beneficium à se possessum. Nam non potest possessor quoquo modo beneficium dimittere absque superioris auctoritate, *c. Admonet 4. sup. De renuntiat.* Præterea observandum, judicem ex suo officio, conservandæ pacis & utilitatis causâ, litem de beneficio Ecclesiastico ita posse componere, ut uni beneficium assignetur, alteri verò quid annuum ex redditibus eiusdem beneficii, *juxta formam c. Nisi 21. inf. De præbend.*

In Cap. ult.

SUMMARI A.

1. Iudicis officium est litigantes inducere ad concordiam sive transactionem.
2. An indistinctè hoc possit iudex.
3. Conjugii sacramentum quatenus sit apud infidelos.
4. 5. Iudex modum pœnæ statuere ex quibus causis possit.
6. Iudex in casibus jure non decisus tenetur sequi aequitatem.

TRia potissimum hoc Cap. continentur. Primum, quod iudex litigantes ad concordiam sive transactionem commovere debeat. Alterum, quod possit iudex interdum severitati juris detrudere, hoc est, moderari pœnam à jure constitutam, pro statu scil. imperii, & multitudine inspectâ excedentium sive delinquentium. Tertium est, quod in casibus expresso jure non decisus teneatur iudex servare æquitatem, semper in humaniorem partem declinando.

1 Quod ad primum attinet, notandum est, quod ad iudicis officium pertineat, non solum causas decidere secundum juris regulas, sed & inducere litigantes, ut inter se de lite transigant, vel aliter eam componant. Ita Panorm. & Avancias, *hic;* non obstante, quod rex noster utatur verbo, *poterit*, quod alias necessitatem non iniicit, sed potestati & arbitrio iudicis relinquit, *l. Non quidquid 40. D. De judic.* Et hoc non solum iudex agere debet ante litem inchoatam, sed & in progressu iudicii, post audita partis utriusque jura, *per text. in c. 1. in fine inf. De mutuis petit.* Ratio est, quia iudicis est lites, quantum fieri potest, diminuere, *l. Quidam existimaverunt 21. D. Si certum pet.* Non ta-

men potest iudex præcisè partes compellere ad transigendum, cum nemini invito jus suum auferri debeat, *l. 4. §. si quis condemnatus D. De re judic.* *Et c. Indultum De reg. jur. in 6.*

Sed quærit hic Panorm. an iudex indistinctè possit bonâ conscientia inducere litigantes ad transigendum. Et Resp. ex sententia Joan. Andreæ, quod non possit, si iam causam perspectam habeat, ne quod uni reverà competit, alteri attribuat, contra justitiam; præterquam si circumstantiæ personarum aliud suaserint. Quid enim si sententiæ executio sit futura difficilis, propter potentiam condemnandi? Quid si condemnandus appellare velit, & appellatio dubia, sumptuosa, aut diuturna futura sit? utique non malè fecerit iudex, si transactionem suadeat.

Quod si causa transactionem non admittat, iudex omnimodò abstinere debet à transactione, cum id frustra facturus sit: veluti in matrimonio, quod semel legitime contractum transactione partium dirimi non potest, *per h. text.* Quos enim Deus coniunxit, homo non separet, *c. per xxxii. q. 2.* Similiter si illegitimè, id est contra sacros Canones, est contractum, transactione partium non potest convalescere, *c. Non debet 8. inf. De consang. & affinit.* Ubi tamen in matrimonio nullum subest canonicum impedimentum, transactio pro matrimonio valet, tamquam per transactionem matrimonium redintegratum sit, *arg. c. 2. inf. De despons. clandest.* veluti si inter duos, in quibus nullum est legitimum impedimentum, de matrimonio litigetur, an contractum sit, mulier verò, quæ matrimonium negat, transigat, accepta dote

F

à viro,

à viro, valet transactio de matrimonio quasi de novo contracto?

3 Quod vero ait textus, conjugii sacramentum esse quoque apud infideles, accipiendum est quoad contractum sacramenti matrimonii, qui non minus inter infideles constat, sed nequaquam ut sacramentum, eo quod baptismo careant, qui est aliorum sacramentorum fundamentum & janua, c. 2. *De cognat. spirit. in 6.* & *can. Cùm itaque in fine De consecrat. Dist. 4.* Similis locus est in *e. Gaudemus 8.* circa *pr. inf. de divor.* qui & eodem modo exaudiendus.

4 Jam ad secundum caput textus nostri transeamus, quo vult S. Pont. interdum detrahendum esse juris severitati, inspecto scilicet statu imperii, & delinquentium multitudine. Cui certe obstat responsum I. C. Claudii Saturnini, in *l. Aut facta 16, §. fin. D. De pœnis*, sub his verbis: *Nonnumquam evenit, ut aliquorum malefactorum supplicia exacerbentur, quoties, nimium multis personis grassantibus, exemplo opus sit.* Hoc verò loco jubet attemperari S. Pont. pœnam, quæ à jure constituta est, propter multitudinem delinquentium. Verum ex ipso nostro textu facile conciliatur hoc responsum Claudii. Nam textus præter multitudinem delinquentium etiam vult considerari statum imperii, ut si multitudo delinquentium imperio judicis contineri non possit, tunc pœna remittenda sive diminuenda sit: secus, si contineri possit, & unius vel alterius exemplo opus est, de quo loquitur Claudius in *d. §. fin.* Ratio verò textus nostri est in *can. Ut constitueretur Dist. 50*, in verbis, *Vbi non huius aut illius hominis periculum, sed populorum strages facit, detrahendum est aliquid severitati &c.* Et in *can. Commissiones Dist. 44.* jubetur agi cum peccantium multitudine non asperè, non duriter, non modo imperioso, sed magis docendo & monendo.

Igitur propter multitudinem delinquentium severitati pœnæ detrahatur. Idem est, si vel alia justa causa sit pœnam remittendi vel mitigandi

ob delicti circumstantias, videlicet aut propter ætatem minorem delinquentis, aut senectutem, aut propter sexum muliebrem, aut ebrietatem, aut justum dolorem, similemve ob causam, ut fufius videre est apud And. Tiraq. in *tract. De pœnis legum temperandis & remitt.* Jul. Clarum in *Præf. crim. q. 60.* & existant de his textus in *d. l. Aut facta & in l. Respicendum D. De pœnis, & in c. Sicut 6. inf. De homicidio*, ubi circumstantiæ enumerantur, quæ potissimum sunt considerandæ in puniendo delicto, videl. causa ipsius delicti, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, & eventus, ob quas delicti pœna vel remittitur, vel minuitur, vel quandoque augetur. Sed hæc explicare latius nostri non est instituti.

Unde ad tertium caput textus nostri digrediamur, quo dicitur, in casibus non decisis expressè à jure judicem debere æquitatem sequi, propendendo semper in humaniorem partem, habita scilicet ratione personarum, causarum, temporum & locorum. Confirmat text. in *s. 4, §. 1, sup. De off. & potest. jud. de leg.* Atque hoc regulare est in omnibus casibus, qui à jure certo definiti non sunt, *l. 1, in fine D. De jure codicillar. l. 1, §. 1, D. De estrahorib. & l. Continuis 137, §. ex m. ita D. De verb. obl. Adhibita tamen semper æquitate, ut hic textus monet, & in *l. Semper in dubiis D. De R. I.* In iis verò, quæ expresso jure caventur, non receditur à jure, etiam si judici aliud æquius videatur, c. 1, & *52 sup. De constit. & c. 1, inf. De sent. & re jud.* Nam inter æquitatem, inquit Constantinus Imp. eiusque interpositam interpretationem nobis solis & oportet & licet inspicere, *l. 1, c. De legib.* Ubi æquitatem accipe pro æquitare non scripta & quæ jure consignata non est: aliàs si æquitas esset consignata, omninò præferretur juri scripto, tamquam strictiori, *l. Placuit 8, c. De judic.* Nisi apertè permetteret legislator, ut judex, non attento iure scripto, posset ex causa, aliisque circumstantiis aliud statuere, ut antè diximus de pœnis iuris communis, ex *d. l. Aut facta, cum similib.**

IN TIT. XXXVII. DE POSTVLANDO.

S U M M A R I A.

1. Postulare quid.
2. Postulare qui prohibeantur.
3. Clericus postulare quatenus permiffum.

Quòd si partes litigantes induci non possint ad componendum sive transigendum, sed omninò decretum sit iudicis aleam experiri, tunc in primis incumbit acti desiderium, id est petitionem suam, in iure, id est apud tribunal iudicis.